

Ο πλούτος και η πολυτέλεια καλλιεργούν την έπαρση, ενώ η φτώχεια και η απλότητα την ταπείνωση

Ορθοδοξία / Θεολογία

Γεώργιος Ι. Μαντζαρίδης, Ομότιμος Καθηγητής Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.

Η Εκκλησία δεν επιμένει πάντοτε στην ακρίβεια, αλλά προχωρεί και στην οικονομία. Οι διάφορες τοποθετήσεις, που θεωρήθηκαν αποδεκτές από την Εκκλησία απέναντι στα υλικά αγαθά, μπορούν τυπολογικά να συνοψισθούν στις ακόλουθες: α) Ακτημοσύνη, β) κοινοκτημοσύνη, γ) κοινοχρησία και δ) διαχειριστική χρήση ιδιοκτησίας [26]. Αναμφίβολα η εκούσια ακτημοσύνη διασφαλίζει περισσότερο τον πιστό από την δέσμευση στα υλικά αγαθά. Εδώ έχουμε την ακρίβεια. Δεύτερη έρχεται η κοινοκτημοσύνη. Αυτή λειτούργησε για κάποιο χρονικό διάστημα στην Εκκλησία των Ιεροσολύμων και διατηρείται θεσμικά στο μοναστικό κοινόβιο. Η κοινοκτημοσύνη αισθητοποιεί στο επίπεδο της προσωπικής και της κοινωνικής ζωής των πιστών τον σκοπό της θείας ενανθρωπήσεως και την αλήθεια του Τριαδικού δόγματος [27]. Σχετική με την κοινοκτημοσύνη είναι η κοινοχρησία. Ενώ όμως στην κοινοκτημοσύνη δεν υπάρχει ατομική ιδιοκτησία, στην κοινοχρησία υπάρχει, αλλά προσφέρεται σε κοινή χρήση. Τέλος στην διαχειριστική

χρήση της ιδιοκτησίας γίνεται αποδεκτή η ύπαρξή της για την αυτάρκεια του πιστού και την βοήθεια των ενδεών. Γίνεται όμως φανερό ότι εδώ ο κίνδυνος της εξαρτήσεως από την περιουσία, όπως και της εγωκεντρικής χρήσεώς της, είναι πολύ σοβαρός. Παραταύτα η καθιερωμένη πρακτική των Χριστιανών διακρίνεται περισσότερο για την εγωκεντρική και απολαυστική χρήση της ιδιοκτησίας, ενώ η κοινοκτημοσύνη και η κοινοχρησία περιορίζονται στο στενό πλαίσιο του οικογενειακού περιβάλλοντος, και μάλιστα όχι πάντοτε και ούτε για απεριόριστο χρόνο.

Ο άνθρωπος κατά την χριστιανική διδασκαλία είναι οικονόμος και όχι κύριος των αγαθών που βρίσκονται στην διάθεσή του. Η ιδιοκτησία, που αποτελεί φαινόμενο πλεονεξίας, δεν προκαλεί μόνο ηθικά αλλά και κοινωνικά προβλήματα. Άλλωστε ο θεσμός της ιδιοκτησίας δεν αφορά ουσιαστικά τις σχέσεις των ανθρώπων με τα πράγματα, αλλά τις σχέσεις των ανθρώπων μεταξύ τους σε συνάρτηση με τα πράγματα. Η ιδιοκτησία, όπως και η γλώσσα, είναι νοητή μόνο στο πλαίσιο της κοινωνικής ζωής. Δεν μπορεί να υπάρξει ιδιοκτησία, όπως δεν μπορεί να υπάρξει και γλώσσα, ενός μεμονωμένου ατόμου. Η ιδιοκτησία χωρίζοντας το «εμόν» από το «σον» ψυχραίνει τις ανθρώπινες σχέσεις και γίνεται αιτία διαιρέσεων και αντιθέσεων [28]. Ταυτόχρονα όμως εξασφαλίζει κάποια ατομική ελευθερία μέσα στην ατελή ανθρώπινη κοινωνία. Η ελευθερία αυτή, που συνδέεται με την φιλαυτία, είναι μια μορφή δουλείας στα πράγματα του κόσμου. Η αληθινή ελευθερία προσεγγίζεται με την εκούσια ακτημοσύνη. Γι' αυτό η εν Χριστώ τελείωση συνδέεται με την αποταγή κάθε μορφής ιδιοκτησίας.

Όταν η ιδιοκτησία υπερκαλύπτει τις ανάγκες του ανθρώπου και κατέχεται ως ακοινώνητος πλούτος, συνεπάγεται κινδύνους, που δύσκολα μπορεί να αντιμετωπίσει ο πιστός [29]. Η αγάπη που αποτελεί την πεμπτουσία της χριστιανικής ζωής δαπανά τον πλούτο. Και όποιος αγαπά τον πλησίον του είναι φυσικό να μη διατηρεί πλούτη για τον εαυτό του [30], αλλά να τα διαθέτει για να καλύπτει τις ανάγκες εκείνου. Τέλος όχι μόνο η διατήρηση αλλά και η επιθυμία του πλούτου δημιουργεί στον άνθρωπο ηθικά και πνευματικά προβλήματα. Η επιθυμία αυτή δεν αφήνει τον άνθρωπο να ζήσει και να καρποφορήσει στην πίστη [31], αλλά τον οδηγεί σε πνευματική στείροτητα. Γι' αυτό ο πιστός πρέπει να αρκείται στα απαραίτητα για τις βασικές ανάγκες του [32]. Όσα δεν είναι απαραίτητα είναι περιττά [33]. Εξάλλου οι πλούσιοι προτρέπονται να μην υπερηφανεύονται ούτε να στηρίζονται στον πλούτο τους, αλλά να έχουν εμπιστοσύνη στον Θεό [34]. Άλλωστε, όπως παρατηρεί ο Κλήμης ο Αλεξανδρεύς, πλούσιος δεν είναι όποιος κατέχει, αλλά όποιος μεταδίδει, «και η μετάδοσις τον μακάριον, ουχ η κτήσις δείκνυσιν»[35].

Ο πλούτος και η πολυτέλεια καλλιεργούν την έπαρση, ενώ η φτώχεια και η απλότητα την ταπείνωση. Τέλος η φτώχεια ως εκούσια προσωπική επιλογή αυξάνει την ελευθερία και τον πνευματικό πλούτο [36]. Στην περίπτωση αυτήν, όπως παρατηρεί ο όσιος Ισαάκ ο Σύρος, όσο ο άνθρωπος στερείται τα αγαθά, τόσο το έλεος του Θεού τον συνοδεύει και τον στηρίζει η θεία φιλανθρωπία [37]. Η εκούσια αυτή φτώχεια ανυψώνει τον άνθρωπο πνευματικά και τον καθιστά μιμητή του Χριστού. Όταν όμως η φτώχεια είναι ακούσια και δεν αντιμετωπίζεται με υπομονή αλλά με μεμψιμοιρία, μπορεί να καταστρέψει τον άνθρωπο. Όπως ο πλούτος μπορεί

να οδηγήσει σε αναλγησία και έπαρση, έτσι και η φτώχεια μπορεί να ωθήσει σε απόγνωση και ηθική κατάπτωση. Οι ακραίες αυτές καταστάσεις είναι πάντοτε κρίσιμες [38]. Η σωστή αντιμετώπισή τους απαιτεί ισχυρό ηθικό και πνευματικό εξοπλισμό.

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

Παραπομπές:

26. Αναλυτικότερα βλ. Ν. Μπουγάτσου, Το πρόβλημα του θεσμού της ιδιοκτησίας, ορθόδοξη άποψη, σ. 129 κ.ε.

27. Βλ. π.χ. Μ. Βασιλείου, Ασκητικά διατάξεις 18,3, PG 31,1385A.

28. Βλ. Ιω. Χρυσοστόμου, Υπόμνημα εις Πράξεις Αποστόλων 7,2, PG 60, 66.

29. Ο άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής διακρίνοντας εμπαθή και απαθή κτήση αγαθών παρατηρεί τα εξής: «Των κτωμένων οι μεν απαθώς κτώνται· διό και στερούμενοι αυτών ου λυπούνται· ως οι την αρπαγήν των υπάρχόντων αυτοίς μετά χαράς προσδεξάμενοι. Οι δε εμπαθώς κτώνται· διότι μέλλοντες στερείσθαι, περίλυποι γίνονται· ως ο εν τω Ευαγγελίω πλούσιος απήλθε λυπούμενος. Ει δε και στερούνται, μέχρι θανάτου λυπούνται. Του ούν απαθούς και του εμπαθούς την διάθεσιν η στέρησις ελέγχει». Κεφάλαια περί αγάπης 2,89, PG 90,1013AB.

30. «Ο αγαπών τον πλησίον ως εαυτόν ουδέν περισσότερον κέκτηται του πλησίον... όσον ούν πλεονάζεις τω πλούτῳ, τοσούτον ελλείπεις τη αγάπη». Μ. Βασιλείου, Προς πλουτούντας 1, PG 31,281B.

31. Πρβλ. Ματθ. 19,22.

32. «Έχοντες διατροφάς και σκεπάσματα τούτοις αρκεσθησόμεθα». Α΄ Τιμ. 6,8.

33. «Περιττόν δε εστιν ο της χρείας πλέον εστίν. Όταν γαρ και χωρίς τούτου δυνάμεθα διάγειν υγιώς και ευσημόνως, περιττόν πάντως εκείνό εστι προστεθέν». Ιω. Χρυσοστόμου, Ομιλία εις την Β΄ Κορινθίους 15,3, PG 506.

34. Βλ. Α΄ Τιμ. 6,17.

36. «Ουκ αεί επαινετή η πτωχεία, αλλ΄ η εκ προαιρέσεως κατά τον ευαγγελικόν σκοπόν κατορθουμένη». Μ. Βασιλείου, Ομιλία εις Ψαλμούς 33,5, PG 29, 361A.

37. Ισαάκ Σύρου, Λόγος 25, εκδ. Ι. Σπετσιέρη, σ. 105.

38. «Ομοίως γαρ εστι χαλεπόν εν τε δυσκολίαις πραγμάτων αταπείνωτον την ψυχήν διασώσασθαι, και εν ταίς περιφανείαις μη επαρθήναι προς ύβριν». Μ. Βασιλείου, Εις το «καθελώ μου τας αποθήκας» 1, PG 31,261AB.

Πρβλ. και Παροιμ. 24, 31.

<http://bit.ly/2PjcVeE>